

Keresztes Gergő Márk

Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
jogász szak, IV. évfolyam

A TISZTESSÉGTELENSÉG MEGÍTÉLÉSE A FOGYASZTÓI SZERZŐDÉSEK JOGÁBAN – MAGYAR SZABÁLYOZÁS ÉS GYAKORLAT EURÓPAI KITEKINTÉSEL¹

Absztrakt

Az „Eötvös Loránd Hallgatói Ösztöndíj a konvergencia régiókban” elnevezésű ösztöndíjprogramban „A tisztességtelenség megítélése a fogyasztói szerződések jogában – Hazai és európai szabályozás és gyakorlat – különös tekintettel a fogyasztói deviza alapú hitelszerződések jogára” című kutatási témával veszek részt.

A kutatás első szakaszában a tisztességtelenség alapvető jellemzőit igyekszem megismerni, hiszen ez a kategória inkább egyfajta erkölcsi értékmérő, amelynek a jogi megítélése nem egyértelmű. Ezt követően általánosságban kívánok foglalkozni a fogyasztói szerződések jogában megjelenő tisztességtelenséggel, azaz tisztességtelen ÁSZF-ek hazai és európai szabályozását tervezem feltárni. Emellett a vonatkozó elemi joggyakorlat feltérképezése az ellátandó feladatom, mintegy a kutatás különös részét megalapozandó.

¹ A kutatás a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú „Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program” című kiemelt projekt keretében zajlott.

A kutatásom ezen első szakaszban tart, így ezen időszak eredményeit kívánom a konferencián bemutatni.

Bevezetés

A második ipari forradalom hatására a XIX. század második felében a tömegtermelés kibontakozása, valamint a szolgáltatások nyújtásának nagy száma figyelhető meg. Mint minden átfogó gazdasági folyamat, így ezen időszak vívmányai is számos rendezendő kérdést állítottak a jogalkotó elé. Persze kezdetben a liberális gazdasági elméletek azt hangsúlyozták, hogy a szabad piacon megvalósul az egyensúly, ideértve a kereskedő, illetve szolgáltatás nyújtója valamint a fogyasztó közötti összhangot is. A profitorientáltság és a gazdasági érdekek elsőbbsége azonban szükségszerű állami beavatkozást generált, hiszen a valós konszenzust nélkülöző, egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltételek a fogyasztók egyre nagyobb fokú kiszolgáltatottságát eredményezték.² Az 1970-es évekig azonban váratott magára az indokolatlan előny biztosításának ezen formáját megakadályozó jogi szabályozás.³

A tisztesség követelménye

A polgári jog alapelvi szinten megfogalmazza a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megtartását. Ha jobban megnézzük tehát arra a következtetésre juthatunk, hogy egy, a polgári jog egész területén ható alapelv kötelmi jogi konkretizálásáról van szó, hiszen a jóhiszeműség és tisztesség követelményeinek megsértésével készített szerződéses

² Miskolczi Bodnár Péter, Sándor István: A fogyasztóvédelmi jog európai gyökerű magyar szabályozása II., Budapest, Patrocinium, 2012., 78-90.

³ Pl. Németország 1977., Ausztria 1979., Egyesült Királyság 1977.

kikötések kerülnek a vizsgálat középpontjába. Elmondható tehát, hogy a fogyasztóvédelmi szabályozás – ezen a helyen – egy polgári jogi jogintézményen keresztül szolgálja a fogyasztói érdekeket. Felvetődhet a kérdés, hogy miért is van szükség erre a „konkretizálásra”? Ez pedig elvezet bennünket egészen az alapokig, vagyis addig a kérdésig, hogy mit vár el a polgári jogviszonyok alanyaitól a tisztesség (és jóhiszeműség) elve.

A jogfilozófia világában való elkalandozást elkerülendő, néhány gondolat erejéig kívánok foglalkozni ezzel a kérdéssel, hiszen a kutatómunka megalapozása végett szükségszerű. Az erkölcs és a jog kapcsolata igen ingoványos talajra vezet el bennünket, annyi viszont elmondható, hogy egyfajta tartalmi jogszerűséggel, azaz az erkölcsösség törvényi szinten való megjelenésével találkozunk.⁴ Rudolf von Jhering gondolatával élve, egyfajta minimumról beszélhetünk, amelyet gyakran, sőt egyre gyakrabban, és egyre kiterjedtebben alkalmaz a jogalkotó az általános elvként történő rögzítésen túl. Az, hogy egyfajta erkölcsösséget követel az elv, nem vezet oly közel a kérdés megválaszolásához. Állítom ezt azért, mert ez az emberiség sokszínűségét tekintve igen tág mozgásteret biztosít. Ezek szerint az általános, a társadalomban uralkodó erkölcsi minimum lehet az irányadó. Ez a határokon átnyúló szabad kereskedelem, valamint a liberalizált piacok mellett kevésbé célravezető megoldás, hiszen a kulturális és jogi sokszínűség világában kellene egy jól látható vonalat húzni. A jogbiztonság követelménye mellett viszont nem mehetünk el ilyen könnyen.

⁴ Bíró György, Lenkovich Barnabás: Magyar polgári jog – Általános tanok, Miskolc, Novotni, 2010., 82-88.

Ennek megfelelően úgy gondolom, hogy a kötelmi-fogyasztóvédelmi pontosítás egy út lehet az egységes megítélés felé. Az viszont leszögezhető, hogy az ítélkezési gyakorlat képes csak igazán irányt mutatni. Erre pedig a kutatásom megalapozását követően fokozatosan egyre nagyobb figyelmet kívánok szentelni.

Az 1970-es évektől napjainkig

A kutatásom ezen kezdeti szakasza során természetesen a szabályozás sarokköveit is vizsgálom, valamint a vonatkozó gyakorlat is az előadásom témáját képezi.

A magyar szabályozástörténet 1977-ig nyúlik vissza, ezt megelőzően csupán az ítélkezési gyakorlat orvosolta a hiányosságot, általános jogelvekre támaszkodva. Az európai integráció 1993-ban jutott el a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekkel kapcsolatos harmonizáció előírásához.⁵ Az ekkor megalkotott irányelvi rendelkezésnek a magyar szabályozás nem felelt meg, sőt az 1997-es átültetési kísérletet is sok kritika érte. A tisztességtelen szerződési feltételek szabályozása a 2006-os reformot követően érte el mai formáját, amely EU-konformnak mondható.⁶

Annyit viszont mindenképpen meg kívánok említeni, hogy a magyar szabályozás az általános szerződési feltételekre oly módon alkalmazza a vonatkozó rendelkezéseket, hogy a megállapodás fogyasztói szerződésként történő minősítése irreleváns. Ebből az a következtetés vonható le, hogy a gazdasági vagy szakmai

⁵ Fazekas Judit: A fogyasztói szerződések tisztességtelen szerződési feltételeit szabályozó új Európai Uniói irányelv és a magyar jog, Magyar Jog, 1995. november, 660-668.

⁶ Osztoivits András: Az általános szerződési feltételek a fogyasztói szerződésekben, a tisztességtelen szerződési feltételek megítélése, in: Magyar fogyasztóvédelmi magánjog - európai kitekintéssel, (szerk.: Szikora Veronika), (A Fogyasztóvédők Magyarországi Egyesületének kiadványa), Debrecen, Center Print Nyomda, 2010., 53-70.

tevékenysége körében egymással szerződést kötő gazdálkodó szervezeteknek a megállapodásukban foglalt általános szerződési feltételekre is alkalmazandó a tisztességtelen szerződési kikötésre vonatkozó reguláció. Ezzel pedig a szabályozás általános, polgári jogi oldala kap hangsúlyt, hiszen az olvasható ki a normaszövegből, hogy az egyedileg történő megtárgyalás hiányából eredő hátrányokat kívánja ellensúlyozni, akár professzionális szervezetek egymás közötti viszonyában is.

A Ptk. 209. §-beli definíció viszont éppen szűkíti az alkalmazhatóságot az irányelvhez képest, hiszen többletkövetelmények kerültek rögzítésre a hátrányos jog és kötelezettség megállapítás kapcsán.

Ezzel kapcsolatban még az – egyébként mind a magyar, mind pedig az uniós szabályozáshoz hozzátartozó – ún. fekete és szürke listákat kívánom megemlíteni, amelyek a tisztességtelennek minősülő, valamint az ellenkező bizonyításáig annak tekintendő kikötéseket tartalmazzák. Ezeknek az exemplifikatív katalógusoknak a jelentősége nem elhanyagolható, hiszen a tisztességtelenség körének viszonylag konkrét eseteit tartalmazzák.

Az előadásom során emellett az elmúlt húsz évben kialakult – hazai és uniós – joggyakorlat legfontosabb mérőföldköveinek a bemutatása a célom, hogy így módon adhassak teljes betekintést a fogyasztóvédelem ezen területére.

Befejező gondolatok

Az előadásom tehát egy alapvetés eredményeit kívánja összefoglalni, és így módon bevezetesként szolgál a deviza alapú hitelszerződésekben alkalmazott kikötések vizsgálatára.

Az előadáshoz felhasznált irodalom

1. Fazekas Judit: A fogyasztói szerződések tisztességtelen szerződési feltételeit szabályozó új Európai Unió irányelv és a magyar jog, Magyar Jog, 1995. november
2. Miskolczi Bodnár Péter, Sándor István: A fogyasztóvédelmi jog európai gyökerű magyar szabályozása II., Budapest, Patrocinium, 2012.
3. Osztovits András: Az általános szerződési feltételek a fogyasztói szerződésekben, a tisztességtelen szerződési feltételek megítélése, in: Magyar fogyasztóvédelmi magánjog - európai kitekintéssel, (szerk.: Szikora Veronika), (A Fogyasztóvédők Magyarországi Egyesületének kiadványa), Debrecen, Center Print Nyomda, 2010.
4. Nemessányi Zoltán: Océano Grupo magyar tengere. A Budapesti II. és III. Kerületi Bíróság 2008. március 28-án hozott előzetes döntéshozatal iránti előterjesztése a tisztességtelen illetékességi kikötések tárgyában, Európai Jog, 2008/3. 31-42.
5. Osztovits András – Virág Csaba: Illetékességi kikötés, mint tisztességtelen szerződési feltétel – kérdések és kételyek a közösségi és a magyar jog tükrében, Magyar Jog, 2008/8. 532-541.
6. Osztovits András: A bíróságok feladatai a fogyasztói szerződésekkel kapcsolatos jogvitákban, Gazdaság és Jog, 2012/3. (20. évf.) 11-17.,
7. Osztovits András: Magyar fogyasztóvédelmi ügyek az Európai Közösségek Bírósága előtt, Fogyasztóvédelmi Szemle, 2009/2. (3. évf.) 65-70.

8. Dr. Vékás Lajos: A Ptk. 209. §-ának megmérettetése az Európai Közösségek Bírósága előtt, Európai Jog, 2004/6., 8-11. o.
9. Osztovits András: A közösségi jog hatása a fogyasztói szerződések magyar szabályozására és joggyakorlatára, Gazdaság és Jog, 2009/12., 11-15. o.
10. Dr. Király Miklós: Az Európai Közösségek irányelveinek hatása a szerződési jogra a fogyasztóvédelem területén, Magyar Jog, 2000/6., 325-338. o.